

Búcsú Pallós Juttától

Murádin Jenő

Szabadság, 2020. december 16.

<http://szabadsag.ro/-/bucsu-pallos-juttatol>

Elment hát ő is, az emberélet útjának határán, kilencvenöt éves korában. Leánya, Krisztina hívott föl telefonon Németországból, hogy a szomorú hírt közölje: Pallós Sch. Jutta 2020. december 3-án a Baden-Württembergi Stuttgartban elhunyt.

Ismert és szeretett alakja volt a kolozsvári művészközösségnek. Amikor 1986-ban családjával az emigráció mellett döntött, festményeinek egy részét, mintegy hagyományként szeretett városának közösségére hagyta. Kiállítások során, de Rákóczi úti otthonában is lehetett látni nagy termékenységgel készült festményeit, ritkábban rajzait is. Olyan polgári hangulatú, szinte a múltból itt maradt otthon volt ez a ház, melynek szellemét semmiféle vezényszóra propagált ideológia nem tudta megváltoztatni.

Bár művészetkritikusként írtam róla, kiállítások kapcsán, és egy alkalommal otthoni műtermében is jártam, de igazán keveset beszélgettünk. Elmulasztott alkalom volt ez is, mint annyi más. Amikor legutoljára, 1994-ben a budapesti Vármegye Galériában találkoztam vele, ahol építész leányával, akit Zuminak becéztek, együtt állított ki, akkor már csak néhány szót váltottunk. Nem is volt lehetőség másra. Pedig mi mindent tudott, mennyi mindent átélt, olyasmiket, amik az én nemzedékemnek már eléggé távoli dolgok voltak.

Ő volt az a bátor jelentkező, aki a háborúban lepusztult Kolozsváron 1948-ban elsőként iratkozott be az akkor alakult Magyar Művészeti Intézetbe. A főiskolába, amely nemsokára a Ion Andreescu Képzőművészeti Intézet nevet vette föl, kényszerűen hozzáidomulva a rövidesen megváltozott idők követelményeihez. Az intézményt alapító, erélyes, ellentmondásokat nem tűrő Kovács Zoltán, a nem kevésbé szigorú Miklóssy Gábor és a kiváló rajztudásával növendékeit lenyűgöző Nagy Imre voltak a tanárai. Igaz nem sokáig, mert a támadások miatt Kovácsnak 1951-ben távoznia kellett az intézetből, Nagy Imre pedig, kuláklistára kerülve, hasonló sorsra jutott.

Próbálom valamiképpen rekonstruálni azoknak a pályatársaknak a névsorát, akik a főiskolán a háború utáni új nemzedéket képviselték. A tekintélyes diáknévsorból tűnt ki tehetségével Puskás Sándor, Löwith Egon, Tóth László, Grieb Alfréd, Ruzs Lívia, Tellmann József, Soó Zöld Margit, Kusztos Endre, a később muzeológusként működő E. Szabó Ilona.

Tiltásokkal tele, nehéz, proletkultos idők vártak e nemzedékre. Pallós Juttának talán csak diplomamunkája mutatott valami igazodást az elvárásokhoz, mint kényszerű

választás. De utána a kizsűrizések határán, mindvégig saját útját járta. Előbb élénkebb színekkel dolgozó kompozíciókat festett, később szürkék sok árnyalatával, zöldek és okkerek társításával készültek képei. Érdekes, hogy a figuralitással soha semmilyen hatásra nem szakított. Alakok nélküli képeivel csak nagyszámú rajzaiban találkozunk. Témáiban mindig az emberi közösség létformája, sorsa, összetartozás-érzése, öröme vagy gyásza érdekelte. A közösség gondjai, a veszélyérzet megfejthető allegóriái, a biztonságot adó család, a néprajzi témákban rejlő értékek fölmutatása foglalkoztatta.

Magyar kultúrába oltott német eredete hozzásegítette, hogy ugyanúgy megértse a kolozsvári, medgyesi, segesvári, brassói közösségek lelkületét, érzésvilágát. Művészeti hagyatéka ilyenformán állított és állít hiteles tükröt a mögöttünk hagyott időkből.

Meglepő számomra az, hogy néhányan, akik írtak róla (2008-ban a marosvásárhelyi Mentor kiadónál monográfiája is megjelent) a transzilvanizmust tekintik művészete vezérfonalának. Ez sehogyan sincs rendben. Az erdélyi magyarság két háború közti élni akarását kivetítő-megálmodó eszmerendszer nem vonatkoztatható rá. Az a program, amit Kós Károlyék a Kiáltó szóban fogalmaztak meg, nem vezet át ilyen közvetlen kapcsolódással a későbbi időkre. A transzilvanizmus elképzelt, idealizált jövőt álmodott meg, és a reménytelenség és elzárkózás helyett a cselekvő együttműködést hirdette. A szász-magyar identitású Pallós Jutta egészen más korszakban, a szorongatott közösségek, a diktatúra besúgó rendszerében megfélemlítettek lelkületét igyekezett visszatükröztetni. Olyan időkben, mikor nem az erdélyi három nemzet egymásra találása transzilván álmképéről volt tehát szó, hanem az *értékmentésről* és *túlélésről*. Olyan időkről, melynek epilógusaként az erdélyi németiség jószerint eltűnt Románia térképéről, és erősen megritkult a magyarság száma, fogyatkozóvá lett szellemi értelmisége.

Pallós Jutta távozásával – Ady versciklusára utalva – *az utolsó hajók* tűnnek el végleg a horizonton túlra. Emlékét, tárgyi valóságában termékeny képalkotása, művészi hagyatéka őrzi meg.